

Gymnázium Mnichovo Hradiště

Studentská odborná práce

VLIV OSOBNOSTI JANA AMOSE KOMENSKÉHO

XXXXXX XXXXXXX

Třída:	xxxx
Předmět:	Literatura a český jazyk
Vedoucí práce:	XXXXXXXXXXXXXXXXXX
Měsíc a rok odevzdání:	xxxxxxxxxx

Prohlašuji, že jsem práci na téma *Vliv osobnosti Jana Amose Komenského* vypracoval samostatně pod vedením vedoucího práce za použití uvedených pramenů a literatury.

xxxxxxxxxxxxxxxx

.....
Podpis

Abstrakt

V této seminární práci čtenář najde popis jednotlivých etap života Jana Amose Komenského. Fáze jeho života jsou řazeny podle toho, jak šel čas v souladu s místy, které navštěvoval. Do této chronologické osnovy je vstupováno citacemi z knihy O sobě. Tyto citace přibližují dané události očima samotného Komenského. Navíc jsou v další části uvedeny některé myšlenky Komenského, které dokreslují především jeho osobnost a charakter. Vybrány jsou i proto, že jejich podstata platí dodnes. Součástí seminární práce je také rozbor díla Labyrint světa a ráj srdce, ať už jako zamyšlení nad významem a obsahem díla, tak i z hlediska literárního zpracování. Samozřejmě v této práci nechybí ani úvod a závěr, ve kterých jsou kladeny otázky a pak získány odpovědi ohledně významu a přínosu Komenského jako osobnosti doby dřívější i současné.

Klíčová slova:

Jan Amos Komenský, učitel národů, jednota bratrská, víra k bohu, filozofie, škola

Obsah

1 ÚVOD	4
2 ŽIVOT A DÍLO KOMENSKÉHO	5
2.1 <i>Labyrint světa a ráj srdce</i>	
3 VLASTNÍ ŽIVOT VIDĚNÝ KOMENSKÝM JAKO ODKAZ	14
4 ZÁVĚR	16
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	18
LITERATURA	18
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	18

1. Úvod

Všichni již ze základní školy známe Jana Amose Komenského jako učitele národů. Je to jedna z nejvýznamnějších osobností české kultury a vzdělávání nejen doma, ale i v zahraničí. Vybral jsem si ho, protože mě zajímalo, jak mohl svými myšlenkami ovlivnit tolik lidí v mnoha zemích. Jak se mohl Čech té doby dostat do tolika oblastí světa a setkat se s uznávanými autoritami, ať už to byli vládci, mecenáši, či exaktní myslitelé? Proč měly metody jeho učení takový dopad? A mohl by nám stále v dnešní době něco předat jako „věčný“ učitel? Proč se nenechal zastavit překážkami, kterých v životě neměl málo? Co konkrétně stálo za motivací k jeho tvorbě a celoživotnímu úsilí? Jaký byl celkově jeho pohled na život? V čem byl tedy tak výjimečný? Každopádně bychom se měli osobnostmi, jako byl právě Komenský, inspirovat, porozumět nejen jejich dílu, ale i souvislostem jejich života. Doufám, že právě na tyto otázky v mé seminární práci naleznou odpověď a budu moci přiblížit jeho osobnost i život v tomto pojetí i ostatním.

2. Život a dílo Komenského

Místo jeho narození není známo. Jako pravděpodobná místa se uvádějí Uherský Brod nebo Nivnice. Občas se zmiňuje i Komňa, z toho by mohl vzniknout přídomek Komenský, Comenius, jako jeho rodiště, odkud pocházela otcova rodina. Varianty jeho podpisů se hlásí jednou k místnímu původu vlastnímu (Nivnický), jindy k původu otcovu, výjimečně i k místu dětství. Jisté je, že se narodil 1592 na Moravě a Moravu celý život považoval za svou vlast.

Jan žil s rodiči v Uherském Brodě, pocházel z měšťanské rodiny. Jeho otec Martin Segeš byl významným členem jednoty bratrské, jeho matkou byla Anna Chmelová. Jako dvanáctiletý chlapec osiřel. Po smrti rodičů a dvou ze čtyř sester se o něj starala jeho teta ve Strážnici, kde začal studovat v bratrské škole. Tam poznal Mikuláše Drabíka, svého o pět let staršího kamaráda, který se stal nejen jeho kolegou v duchovním úřadě, ale i celoživotním přítelem.

Roku 1608 začal studovat na bratrském gymnáziu v Přerově, kde se již rozhodl pro povolání duchovního. Tam také dostal biblické jméno Amos. V roce 1611 odešel na vysokou školu do Herbornu. Již při studiu začal pomáhat profesoru teologie a nejmladšímu členu profesorského sboru Janu Jindřichu Alstedovi s pracemi na obecné encyklopedii. Alsted se pro Komenského stal vzorem. Pod jeho vlivem začal také sám psát, jak popisuje v dopise Petru Montanovi z roku 1661: „Nikdy nebylo mým úmyslem latinsky něco psát, natož vydávat. Toliko svému národu abych prospěl některými knihami sepsanými v mateřském jazyce, taková touha mě pojala už jako jinocha a neopustila po celých těch padesát let - k jiným věcem jsem byl přiveden jenom časovými příležitostmi... Abych ovládl svůj jazyk, začal jsem roku 1612 skládat Poklad jazyka českého, tj. co nejúplnější slovník, přesnou mluvnici, ozdobné i výrazné způsoby mluvy a přísloví...“¹ V této době psal také encyklopedii Divadlo veškerenstva věcí. Tato díla však nedokončil.

Už roku 1613 se vypravil jako student do Amsterdamu, v té době velmi rozvinutého města Evropy. Odtud se dostal na univerzitu do Heidelbergu v Německu, kde strávil pouze jeden semestr. Poté se roku 1614 vrátil přes Prahu do

¹ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 39

Přerova a stal se rektorem bratrského gymnázia. V předmluvě k Opera didactica omnia popisuje, že v této době usiloval o příjemnější metodu vzdělávání dětí a sepsal díky tomu Pravidla snadnější mluvnice, která byla později roku 1616 vytištěna v Praze. V Přerově dlouho nezůstal, lákala ho služba bohu. V roce 1637 v Pansophie Praeludium tato svá rozhodnutí vysvětluje: „Zajisté o mnohém a mnoho jsem v duchu přemítal, jak by se nejenom co nejvíce lidí povzbudilo k lásce k svobodným vědám, ale i jakými náklady a co nejúspornějším vynaložením sil by se dali otevřít školy, aby se v nich mohla mládež přivést snazší metodou k nějakému výraznějšímu pokroku ve vzdělávání. Protože jsem však byl brzy, ve věku čtyřiaadvaceti let, povolán k církevní službě, musel jsem péči o školské záležitosti odložit.“²

V roce 1616 byl vysvěcen na kazatele a následně odešel do Fulneku, kde působil jako rektor školy a jako kazatel Jednoty bratrské. Píše své Listové do nebe, ve kterých vyjadřuje odpovědnost mladého duchovního za svou farnost, kdy lidé s důvěrou očekávají, že jejich pastor má odpovědi na všechny otázky. Ve Fulneku poznal i svou první ženu Magdalénu Vizovskou, jejíž rodina byla z Třebíče. Sdílela s ním příjemné období ve Fulneku, ale i léta zármutku pobělohorského vyhnanství v dopisech, které své ženě psal.

Po porážce stavovského povstání byl nucen opustit Fulnek a skrývat se na různých místech v Čechách a na Moravě, protože odmítal konvertovat ke katolictví. Po roce ukrytí mu na mor zemřela žena a jeho dvě děti, které zůstaly ve Fulneku. S odstupem času v dopisu tiskaři Montanovi popisuje návaly deprese bezesných nocí, že musel vstát k modlitbě a čtení písma, aby získal zklidnění. Snaží se dobrat smyslu utrpení. Pod vlivem událostí psal filozofické spisy Truchlivý, Hlubina bezpečnosti a později Labyrint světa a ráj srdce.

V roce 1624 začal Jan působit v Brandýse nad Orlicí, kde se seznámil se svou druhou ženou Marií Dorotou Cyrillovou, která opět pocházela z Třebíče. S tou měl dcery Dorotu Kristinu, Alžbětu a Zuzanu i syna Daniela.

Jeho hledání pravdy a víry ho vedlo k vyslechnutí mnoha názorů, a dokonce i prorockých vidění. Nejprve se setkal s Kryštofem Kotterem, jehož knihu zjevení

² Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 53

přeložil do češtiny. Setkání s ním popisuje větami: „Zde každou chvíli, která mi zbývala po práci, strávili jsme v rozhovorech náboženského obsahu, takže se mi nyní zdá, že žádnou část svého života jsem neprožil ve větší zbožnosti, mé nadšení způsobilo, že jsem skoro nejedl, nepil a nespal. Kolikrát jsem se probudil, hned jsem pocítil, že jsem naplněn zbožnými myšlenkami a radostí.“³

Na podzim roku 1627 se během svého tajného pobytu ve východních Čechách seznámil s Kristinou Poniatowskou, schovankou baronky Angeliny Zárubové, majitelky panství Horní Branná. Šestnáctiletá Kristina trpěla zvláštní nemocí z fyzickými příznaky bolesti, ztrnulostí končetin a zastavování dechu, kdy se všichni domnívali, že umírá. Místo toho popisovala svá vidění. Prý také po zhlédnutí komety nad zámek 19. listopadu 1627 upadala do vytržení a prorokovala budoucnost. Komenský dorazil do Horní Branné, aby proroctví zapsal.

V roce 1628 odešel s rodinou do exilu, a to do polského Lešna, které se stalo centrem bratrské víry. Zpočátku doufal, že se brzy vrátí zpět do vlasti. Začal psát učebnice a připravoval plán na zlepšení organizace školství, např. v díle Navržení krátké o obnově škol v Království českém. V Lešně byl zvolen biskupem a písařem, brzy se stal i zástupcem rektora gymnázia, což vedlo k jeho zájmu o pedagogiku. V tomto období vznikla velká část jeho děl, především pak z oblasti pedagogiky jako např. Česká didaktika. Ta měla být původně součástí velkého díla, které chtěl nazvat Ráj český. Obsahem měla být teoretická, didaktická a praktická část, která by sloužila rodičům a učitelům. Psal Velkou didaktiku, kterou později přepracoval do latinské podoby *Didactica magna*, a začal pracovat na Vševědě (Pansofii). Snažil se systematizovat veškeré lidské vědění pomocí jeho takzvaných náčrtů programů pansofie, z nichž se podle něj může formovat moudrost. Určil knihy, všem dostupné školské vzdělání, vytvoření společného jazyka a plánoval ustavení skupiny vědců, kteří by vědeckou práci řídili. Komenský tak přemýšlel o nápravě lidské společnosti ve spisu, který nedokončil: Všeobecná porada o nápravě věcí lidských. „Poznávat neznamená nabýt příslušného vědění k účinnému využívání přírody a ovládnutí

³ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 66 - 67

společnosti. Poznávat znamená získat moudrou, dobrou orientaci ve světě a naučit se mu sloužit.“⁴

Komenskému postupně jeho díla jako Brána jazyků otevřená a Informatorium školy mateřské zajistila věhlas po celé nekatolické Evropě. Byl zván na univerzity několika zemí, nabídky však odmítal. První významnou nabídku Jan přijal až roku 1641, kdy se rozhodl vyhovět pozvání anglického parlamentu na přednáškové turné, během něhož vystoupil i před Královskou akademií věd. V této době vyjádřil své myšlenky ve spise *Via lucis* (Cesta světla), která navazuje na dílo Pansophie Prodromus (Předchůdce vševědy). Komenský očekával, že v Londýně dostane příležitost vytvořit vědecké pracoviště soustředěné na výzkum pansofie, dokonce uzavřel slavnostní smlouvu s kolegy Duryem a Hartlibem, kde se zavazovali k vzájemné bratrské podpoře při usilování o veřejný prospěch celého křesťanstva. Během devíti měsíců, které strávil v Londýně, se měnilo veřejné anglické mínění i parlament se nadobro rozpoltil a jeho záměr se stále neuskutečňoval. Kvůli zvyšujícímu se tlaku občanské války Komenský Anglii opustil, avšak zanedlouho dostal pozvání z řady dalších zemí. V tuto dobu si Jan uvědomil, že právě prostřednictvím těchto nabídek může rozšířit svůj vliv a své myšlenky.

Roku 1642 odešel přes Amsterdam do Švédska, kam byl pozván, aby vedl reformu školství a napsal pro ni učebnice. Vznikl zde spis *Nejnovější metoda jazyků*. Kvůli rozporům s mecenáši i spolupracovníky nakonec učebnice požadované švédským kancléřem Komenský nedokončil, a to ani na nátlak ochránce Louise de Geera. Zato zde vznikla další část *Obecné porady o nápravě věcí lidských*. Roku 1648 se společně s těžce nemocnou manželkou vrátil zpět do Lešna, kde působil jako biskup. V Lešně jeho druhá žena zemřela. O rok později se v Toruni překvapivě oženil potřetí, tentokrát s o více než třicet let mladší Janou Gajusovou pocházející z Týna nad Vltavou.

Když byl v roce 1648 uzavřen vestfálský mír a tím skončila třicetiletá válka, skončily též naděje českých exulantů na návrat do vlasti. Komenský se loučil s vlastí a církví spisem *Kšaft umírající matky jednoty bratrské*. Tento *Kšaft* byl posledním dílem biskupa jednoty, který měl přinést útěchu exulantům. Komenský vyjádřil lásku

⁴ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 79

k českému a moravskému národu: „věřím i já bohu, že po přejití vichřic hněvu, hříchů našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí tvých k tobě se zase navrátí, ó lide český!“⁵

V období mezi lety 1648-1656 se pohyboval Komenský často jen na cestách, kromě Lešna, kde vždy chvíli pobýval. I Švédové ho zklamali a ve svém životopise přiznával vůči bohu: „Nedal jsi mi vlasti a domova na zemi...“⁶ Roku 1651 přijal pozvání sedmihradského knížete Zikmunda Rákocziho do Šarišského Potoka, kde měl u jeho dvora organizovat reformu školství a pansofickou sedmiletou školu. Poprvé měl tedy možnost ověřit si své názory v praxi. Otevřeny byly ovšem jen tři třídy, které byly nazvány Vestibulum, Janua a Atrium. Pro své žáky vytvořil příručku Pravidla mravů a také zde vznikla učebnice Svět v obrazech a Škola hrou. Z ní Komenský s úspěchem předváděl, nakolik jsou děti schopné podat dramatický divadelní kus ve školním prostředí. Možnosti využití divadla ve výuce uplatnil také ve spise Schola ludus (Škola na jevišti), který přináší soubor divadelních her využitelných právě ve škole. K tomu patří i například hra Diogenes Cynicus redivivus (Oživlý Diogenes Kynik).

V letech 1654–1656 opět pobýval v Lešně, kde pracoval na Pansofii, vydal Slovník české řeči a Slovník pansofických definic. Roku 1654 Švédsko napadlo Polsko, válka se nějakou dobu Lešnu vyhnula. Ale v roce 1655 přišlo švédské vojsko k Lešnu a čeští a moravští bratři v čele s Janem Amosem Komenským otevřeli městské brány. Komenský totiž podporoval veškeré snahy mocností proti Habsburkům, proto vychvaloval výboj švédského krále Karla Gustava do Polska jako ozdravný úder proti polským velmožům. 27. dubna 1656 ale začalo deset tisíc polských partyzánů město obléhat a při následném požáru přišel téměř o všechn majetek i cenné rukopisy. Mezi ně patřil Česko-latinský slovník, na kterém pracoval prakticky celý život a který považoval za stěžejní dílo. Přišel také o většinu Pansofie a Metafyziky a další díla. Komenský utekl na poslední chvíli a stěží zachránil svůj život. Na pozvání svého přítele Louise De Geera se již tak v roce 1656 uchýlil do Nizozemí.

⁵ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 224

⁶ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 223

V holandském Amsterdamu strávil poslední léta života v bytě na jedné z nejlepších ulic, kde se konečně mohl v klidu a pohodlí věnovat pracím všenápravným. Prvních šest let zde lze považovat za vrchol jeho tvůrčí a vydavatelské aktivity, sám se k tomu vyjadřuje: „Nyní se pustím do toho, abych sebral střepy svých rozbitých nádob a nějak je zase slepil“⁷ Proto také odmítl profesuru na Amsterdamské akademii, neměl by potřebný cenný čas. Získal však čestnou profesuru na městském gymnáziu, což mu poskytovalo potřebné finance bez přednášek, aby mohl dokončit a vydat své pansofické a didaktické dílo. V Amsterdamu byla vydána polovina z celého Komenského díla, například soubor 43 spisů pod názvem Opera didactica omnia (Veškeré spisy didaktické), které se setkaly s velkým ohlasem, dále jednotlivé části Všenápravy: Všeobecné probuzení, Všeobecné osvětlení, Pansofie, Vševýchova a Všemluva a menší díla jako Jedno potřebné, které bývá považováno za závěť lidstvu. Společníkem mu zde byl například Rembrandt van Rijn a se zhoršujícím se zdravím také čím dál častěji lékař Mikuláš Tulp.

Před svou smrtí Komenský hodnotí svůj život a veškerá snažení jako hledání metody, která by pomohla ozdravení lidstva jako celku. Sám sebe se ptá: „Našel jsem vskutku pravou metodu? Já až dosud pochybuji. Jsem nedůvěřivý k veškerému svému jednání... Skepsi k sobě samému neodpouštějí přátelé ani nepřátelé...“⁸ Celý život toužil po obecném dobru a hybnou silou byla láska k bohu a lidem. Svým didaktickým systémem chtěl vzdělání zasadit do myslí lidí nejen na papír a svým diplomatickým snažením chtěl usmířit národy. Hlavní silou ovlivňující člověka a jeho poslání je podle něj víra v boha: „Čím je kdo zbožnější, tím více a tím spíše hledí lidem prospět...Bratry svými nazývám všechny lidi téže krve, celé pokolení Adamovo, obývající po celém povrchu země.“⁹

Zemřel po dlouhodobých zdravotních problémech 15. listopadu 1670. Byl pohřben v Naardenu.

⁷ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 275

⁸ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 278

⁹ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 279

2.1. Labyrint světa a ráj srdce

V předmluvě tohoto svého díla vydaného v Amsterdamu roku 1663 Komenský charakterizuje obsah Labyrintu: „Labyrint světa a ráj srdce to jest světlé vymalování, kterak v tom světě a věcech jeho všechněch nic není než matení a motání, kolotání a lopotování, mámení a šalba, bída a tesknost, a naposledy omrzení všeho a zoufání: ale kdož doma v srdci svém sedě s jediným Pánem Bohem se uzavírá, ten sám pravému a plnému myslí upokojení a radosti že přichází.“¹⁰

Labyrint je pokládán za nejlepší filozofické dílo Komenského, rovněž je řazen k nejvýznamnějším barokním dílům. Je považován za nadčasové dílo, jeho hlavní myšlenka o marnosti lidského života bez vlastní víry a pocitu smyslu nás provází i v současnosti.

Dílo vznikalo v době Komenského skrývání a pronásledování po pobělohorských represích, kdy byl donucen odejít do exilu. Inspiraci také získal při nepříjemném zážitku ohrožení života, kdy se plavil po rozbouřeném moři do Anglie.

Patří mezi díla alegorická. Svět je znázorněn jako město – vypadající jako labyrint. Tím prochází poutník, tedy vypravěč, hledající smysl života.

„Kniha realisticky odráží svou dobu a její myšlení, je kritikou společenských nedostatků, kritikou nešvarů církve, vrchnosti i vojenského stavu. Odsouzeny jsou vlastnosti jako závist, neupřímnost, úplatkářství, řevnivost, namyšlenost, povrchnost či náboženská nesnášenlivost. Naopak oceňováni jsou učenci, vzdělanci, spořádaní a ctnostní lidé, lidé zbožní, pokorní a spravedliví.“¹¹ V knize Jan Amos Komenský O sobě se dočteme: „...první část líčí obrazné hříčky a marnosti tohoto světa, kterak se on ve všem všudy obírá s velikým úsilím věcmi malichernými a jak se žalostně všecko nakonec mění v posměch nebo v pláč. Druhá část popisuje zčásti jinotajně, zčásti zjevně pravé a trvalé štěstí synů božích: jak jsou vskutku blaženi ti, kdo odvrátivše se od světa a všech světských věcí, jedině k samému Bohu přilnou, ba do něho velnou. ..látka je velmi plodonosná a nadmíru vhodná k bystření

¹⁰ Jan Amos Komenský. Labyrint světa a ráj srdce, předmluva

¹¹ Labyrint světa a ráj srdce. Čtenářský deník [online]

spisovatelského nadání i k broušení jazyka, takže by se tyto věci mohly novými a novými nápady rozmnožovat donekonečna.“¹²

Dílo můžeme rozdělit na dvě části: Labyrint světa - alegorie města s mnoha povoláními a charaktery i předsudky lidí - a pak Ráj srdce – ideální prožívání života v harmonii díky obrácení se do sebe.

Děj je odehrává ve městě, které vypadá jako labyrint. Symbolizuje svět. Je v něm Brána východu - života (místo zrození, bydlení), Brána rozchodu (místo, kde se přiděluje los povolání), náměstí a šest ulic (jednotlivé stavy - řemeslníci, lékaři, vědci, vrchnost, soudci a duchovní), hrad královny Moudrosti (pokladna vědění) a Hrad štěstí (všichni se tam touží dostat).

„Městem“ se prochází poutník, který se má rozhodnout pro nějaké povolání. Jeho osudem je poznávat a vybrat si svobodně. Provází ho dva průvodci, Mámení (symbolizuje přejímání názorů bez vlastního úsudku) a Všežvěd Všudybud (symbolizuje lidskou zvědavost), kteří mu nasazují uzdu všetečnosti a růžové brýle, které mají zkreslovat vidění. Poutník si je nasadil nakřivo, nepřiléhaly mu, a tak viděl kromě klamu i skutečnost. Z vysoké věže se mu zdá, jak je vše pěkně uspořádáno, zblízka však zjišťuje, že všude vládne zmatek, nepořádek a nepoctivost.

Dotýká se ho faleš, klam i hříchy, nevidí ten krásný svět, jak ho prezentují poutníkovi průvodci. Lidé nosí masky a přetvařují se, svůj stav povyšují nad ostatní. Poutník nenašel v žádném stavu štěstí, jen zklamání. Na hradě štěstí ho čeká jen lež a přetvářka. Na hradu královny Moudrosti si uvědomuje, že ani ona není spravedlivá. Hrdina propadne zoufalství a pocitu marnosti.

Pak ale uslyší nebeský hlas, aby hledal ve svém srdci (symbolicky ve své světničce, kde se setká s Ježíšem). Tak poutník zjistí, že praví křesťané mají v sobě světlo rozumu a světlo víry, kdy obojí řídí Duch svatý. Světlo rozumu zajistí uvědomění, že vším prostupuje Bůh, a světlo víry umožní vnímat věci neviditelné a neslyšitelné. Láska k Bohu, život v náboženském rozjímání to je cesta ke skutečnému životu. Dílo pak končí modlitbou a chvalozpěvem, což odpovídá Komenského víře, ke které se navrácí, ta jediná jej utěšuje.

¹² Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 58

Kniha byla vydána poprvé v roce 1631. Je psána v próze, obsahuje 54 kapitol. První její část je tvořena jako příběh, tedy zařazujeme ji mezi epiku. Druhá část by spíše patřila k filozofickému až teologickému traktátu, jak to i sám Komenský pojmenovává (traktát, drama, báseň). Vyprávění probíhá v ich-formě, vypravěčem je hlavní postava poutníka. Jazyk odpovídá spisovnému knižnímu jazyku 17. století. Komenský psal dlouhé složité věty, souvětí, užíval hodně přechodníky. Používal často cizí slova z latiny i němčiny, uváděl citace a náboženské termíny. Využíval svou bohatou slovní zásobu a psal až básnickým jazykem. Zvláštností je i vytvoření vlastních jmen, která jsou metaforami. Z dalších básnických prostředků zařadil symboly, metonymie, básnické epitetóny.

Komenský se prožitkem poutníka dostává do svého srdce: „To když já mluviti přestanu, všecken se ještě hrůzou třesa, uslyším za sebou temný hlas řkoucí: „navrať se“ i přizdvihnu hlavy a hledím, kdo to volá, a kam se vrátiti velí: ale nevidím nic, ani vůdce svého Všežvěda. Nebo i ten mne již byl opustil. Vtom, aj, znovu hlas zavzní: „navrať se.“ Já nevěda, kam se navrátiti, ani kudy z té mráкотy vyjít, truchliti začnu: a aj, hlas potřetí volá: „navrať se, odkuds vyšel, do domu srdce svého, a zavři po sobě dvéře. Kteréž rady já, jak jsem rozuměl, tak jsem poslechl, a že jsem Boha radícího poslechl, přešťastně jsem učinil: ale to již dar jeho byl...“¹³

¹³ Jan Amos Komenský. Labyrint světa a ráj srdce, str. 135

3. Vlastní život viděný Komenským jako odkaz

„Vzdávám díky Bohu svému, jenž chtěl, abych byl po celý svůj život mužem touhy...Neboť touha po dobru, ať jakkoli nebo kdykoli vznikne v srdci člověka, je vždy potůčkem prýštícím ze zřídla dobra, Boha...“¹⁴ – Komenský děkuje bohu za to, že ho stále „něco“ vnitřně popohání k tvorbě a že to „něco“ napojením se na vlastní dobro v srdci přináší dobro i světu.

„Lze chybovat i při dobrých úmyslech...jestliže však dotyčný pozná nějaký prostředek proti poblouzení, je třeba, aby ho užil ve prospěch svých bližních.“¹⁵ – Každý i sebelepší člověk může chybovat, když je však vnitřně v souznění spojen s Bohem, měl by pravdu svého srdce šířit ve prospěch druhých.

Všechny dosavadní snahy mého života byly podobny pečlivosti Martině pro Pána a učedníky jeho z lásky...Tak například o didaktické činnosti z touhy, abych osvobodil školu a mládež z velmi těžkých labyrintů...,aby se již nevázlo, nýbrž k předu postupovalo...tj. umění krátkým, a přece obsažným a vybraným způsobem v tisknout moudrost nikoli na papír, nýbrž do mysli.“¹⁶ – Komenský přistupoval ke své práci pečlivě, starostlivě a s láskou, vnímal zmatenost a omezenost dospívání, záleželo mu na tom, aby mladí lidé měli přístup ke vzdělání a učili se pro ně přijatelnějším způsobem, aby se látku nejen učili beze smyslu nazpaměť, ale rozuměli jí.

„Dlouho trvajícím a těžkým labyrintem mi bylo snažení mírové, tj. touha smířit, kdyby se Bohu líbilo, křesťany, na rozmanitý způsob, škodlivě a skoro zlobně ve víře se neshodující...Nakonec přece bude nutno více poslouchat Boha než lidí a více se bát Boha než lidí...Nyní má každý svůj Babylon za krásný a věří, že to je pravý Jeruzalém, který před ničím neustupuje, před nímž však ustupuje vše...Bylo by snáze vyléčit celek než část...To jest, počal jsem rozšiřovat své touhy na to, abych smířil celé pokolení lidské.“¹⁷ – Komenský se snažil usmířit věřící - podle něj je třeba jít k podstatě Boha, kterého máme v sobě, než se nechat ovládat

¹⁴ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 290

¹⁵ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 290

¹⁶ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 292

¹⁷ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 293

těmi, kteří si slepě vytvářejí omezení pro sebe i pro ostatní na základě neústupnosti ve vlastním přesvědčení. Pochopil, že je třeba rozšiřovat své učení po celém světě.

„Nesmí se mluvit o pošetilosti, jestliže někdo důvěřuje v dobrou věc a spoléhaje na Boha chtěl by a měl odvahu volat na celý svět a celé lidské pokolení napomínat, aby zmoudřelo. Protože: I. Všichni sedíme ve velkém divadle světa, cokoli se zde děje, dotýká se všech, neboť slunce poskytuje všem světla a Bůh očí. II. My, celé lidské pokolení, jsme jeden rod, jedna krev, jedna rodina, jeden dům: Tedy právě tak jako část pomáhá svému celku a kterýkoliv úd všem ostatním údům téhož těla a každý člen rodiny jinému členu téže rodiny nebo i, může-li, celé rodině: tak i my, kteří jsme účastni přirozenosti lidské, máme pomáhat jiným, rovněž jím účastným.“¹⁸ – Komenský je přesvědčen, že pokud je člověk spojen s Bohem a má pro dobro všech také druhým co dát, má na druhé působit – všichni jsme spojeni, vzájemně se ovlivňujeme a tvoříme jeden celek.

„Celý náš život pod sluncem je školou boží, ve které se (třebas by někdo žil tisíc let) vždy vyskytne, čemu bychom se učili, je drahou lidské moudrosti nevědět, učit se, prospívat...Konce vědění není lidem dopřáno. Nikdo totiž není dokonalý v žádné vědomosti: dokonalosti a vrcholy má opravdu jen jediný, totiž Bůh.“¹⁹ - V každé fázi lidského života se máme co učit, nikdy však nebudeme dokonalí.

¹⁸ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 294

¹⁹ Molnár, Rejchrtová. Jan Amos Komenský O sobě, str. 303

4. Závěr

Po četbě Labyrintu světa a ráje srdce, po nastudování jeho života z různých pramenů a po přečtení pasáží z knihy J.A.Komenský O sobě, kterou připravil Amadeo Molnár společně s Naomi Rejchrtovou, jsem nadšen velkolepostí tohoto člověka. Považuji ho za velikána své doby a jednoho z nejvýznamnějších osobností, které se narodili na českém území.

Měl v sobě velmi silnou touhu se neustále vzdělávat, jít ve svém studiu do hloubky i na základě svých zkušeností, které se pak stávají kořenem jeho životní moudrosti. Byl v něm výjimečně silný duch, který jej vedl maximálně následovat své vnitřní vedení. Byl plný energie a vnitřní vášně, která ho poháněla k tvořivosti, houževnatosti a pílí spojené s neúnavnou pracovitostí. Zabýval se nejen principy výchovy a vzdělávání, ale také politikou a diplomacií, v neposlední řadě veškeré jeho snahy byly podprahově motivovány jeho vírou v Boha a Ježíše. Přičemž Ježíše chápal především jako vzor duchovní čistoty, odvahy a lidskosti, které může být schopen každý člověk, pokud na sobě bude duchovně pracovat.

Komenský vynikal jako student a pak i učitel, snažil se vytvořit nový systém vyučování, který by žákům dával především více hravosti, spontánnosti, vlastního spolupodílení se na učení. Podporoval tak například dramatizaci jako metodu vyučování. Snažil se přesvědčovat ty, kteří mohli jeho metody zavádět a z následných praktických výsledků se pak rozšiřovala jeho pověst jako vynikajícího učitele metodika. Jeho úspěchy na tomto poli motivovali další mecenáše a mocné té doby, aby ho zvali na svá území, kde měl vypracovávat praktické návody vyučování a zavádět tyto metody v praxi. Díky tomu vzniklo mnoho didaktických publikací, která mají dodnes dopad na současné školství.

Cesty Komenského po Evropě nesouvisely pouze se zaváděním školské reformy, ale také se zodpovědností za budoucnost jednoty bratrské a její věřící hlásící se k této církvi. Po jejím zákazu v Čechách a na Moravě se snažil podporovat vše protihabsburské, aby se podmínky změnily. Navíc se pokoušel a mnohdy se mu i dařilo podporovat své vyhoštěné krajany. Stále doufal, že se vrátí domů. Díky těmto snahám se nakonec dopracoval k myšlenkám sjednocení Evropy po stránce

víry v jednoho Boha a ve jménu Pansofie, tedy filozofie založené na spojení moudrosti a lásky – lidskosti. Jeho cílem bylo získání celosvětového míru, který bude dosažen vyvážením pokroku rozumu s pokrokem Ducha.

Použitá literatura a zdroje

Literatura

GALÍK, Josef, a kolektiv. Panorama české literatury. Olomouc: Rubico, 1994.

MOLNÁR, Amedeo a Noemi REJCHRTOVÁ. Jan Amos Komenský O sobě. Praha: Odeon, 1987.

KOMENSKÝ, Jan Amos. Labyrint světa a ráj srdce. Třetí vydání. Praha: Odeon, 1984.

KOMENSKÝ, Jan Amos, PALATKA, Miloš, ed. Cesta světla. Druhé vydání. Blansko: ALMI, 2014.

Elektronické zdroje

Labyrint světa a ráj srdce. Čtenářský deník [online]. [cit. 2019-11-30]. Dostupné z: <http://www.ctenarsky-denik.xf.cz/?pg=referat&nazev=labyrint-sveta-a-raj-srdce-1>

Jan Amos Komenský. Wikipedie [online]. [cit. 2020-11-29]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komensk%C3%BD

Labyrint světa a ráj srdce - rozbor díla k maturitě (5). Rozbor-dila.cz [online]. [cit. 2019-12-14]. Dostupné z: <https://rozbor-dila.cz/labyrint-sveta-a-raj-srdce-rozbor-dila-k-maturite-5/>

Labyrint světa a ráj srdce - rozbor díla k maturitě. Rozbor-dila.cz [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <https://rozbor-dila.cz/labyrint-sveta-a-raj-srdce-rozbor-dila-k-maturite/>

Labyrint světa a ráj srdce - rozbor díla k maturitě (3). Rozbor-dila.cz [online]. [cit. 2019-12-15]. Dostupné z: <https://rozbor-dila.cz/labyrint-sveta-a-raj-srdce-rozbor-dila-3/>